

Владислав ГОНЧАРЕНКО:



## Важкий український вибір: шокова хірургія з елементами анестезії або повний хаос

**Ситуація в Україні, насамперед в економіці, катастрофічна.**

Уряд прогнозує рівень інфляції 12-14%, національна грошова одиниця стрімко впала в ціні, що потягло за собою зростання цін на продукти та ліки. Останні, до речі, подорожчали на третину. До того ж з 1 травня газ населенню продаватимуть дорожче. І все це на тлі зростання безробіття, задекларованого скорочення державних працівників і загального спаду в економіці. І це не страшилка – це реальність. Чого найближчим часом чекати пересічним українцям і головне, де шукати вихід із ситуації, ми запитали у Владислава Гончаренка, доктора економічних наук, професора кафедри міжнародної економіки Полтавського університету економіки і торгівлі.

**– Владиславе Васильовичу, так чого нам чекати найближчим часом?**

– Новий уряд уже чесно сказав – нічого хорошого. Наша економіка в катастрофічному стані. Ці проблеми накопичувалися довгі роки. З моменту проголошення незалежності в Україні не була проведена жодна реформа, їх тільки декларували. Ми суттєво втратили час. Понад 20 років тому Польща мала майже такі ж вихідні позиції, як і Україна. Відходячи від планової соціалістичної економіки, там почали непопулярні, але вкрай необхідні реформи, які отримали назву «шокова терапія», з метою прискореного переходу країни від планової економіки до ринкової. Перетерпіли кілька років і змогли вийти на якісно новий рівень життя. Якщо в Польщі була «шокова терапія», то в Україні, думаю, буде «шокова хірургія з елементами анестезії». Це важко, боляче, але це краще, ніж крах економіки і повний хаос, як це, наприклад, сталося у Аргентині у 2001 році і продовжується донині.

**– Ви сказали «шокова хірургія з елементами анестезії»? Можете трохи пояснити?**

– Без «обрізання» багатьох статей бюджету, особливо тих, які за минулої влади розкрадалися нечуваними темпами, обійтись неможливо. А вже вкрай необхідні реформи, а сам бюджет виконувався лише завдяки постійному збільшенню державного боргу. Таке скорочення не може не призвести до втрати роботи багатьма людьми. І це не тільки чиновники, які отримують зарплату з бюджету, а й працівники багатьох фірм, котрі брали участь в «освоєнні» державних коштів. Це також ударить по інших фірмах, послугами яких раніше користувались усі ці люди. Тому мають бути збудовані дієві механізми підтримки як малозабезпечених людей, так і дрібного бізнесу, що забезпечує самозайнятність та створює робочі місця.

**– Організатор та ідейний натхненник польських економічних реформ Лешек Бальцерович свого часу пообіцяв полякам, що після болісних реформ і кількох тяжких років їм стане легше жити. Через скільки років може покращитися життя українців?**

– До цього нам стільки разів обіцяли, що будемо жити краще, і які з цих обіцянок здійснилися? Не треба обіцяти, а треба робити. Новий уряд при владі лише понад місяць. Через зовнішню агресію Росії, анексію Криму пріоритетною стала самооборона країни, було не до реформ. Ми ще не бачили програми реформ, уряд поки що задекларував тільки основні напрями, у яких буде рухатися держава. Цей і наступний роки будуть надзвичайно важкими, думаю, не довше. Але, коли людина невиліковно хвора і стоїть питання: або ти терпиш біль, або ти вмирати, що переважно обирають? Для економіки України питання стоїть саме так.

Завдання уряду нині – захистити найбільш вразливі верстви населення. Зараз часто спекулюють на питанні підвищення ціни на газ. Це необхідна міра, але паралельно, і на це мало хто звертає увагу, буде здійснюватися соціальний захист малозабезпечених шляхом надання адресних дотацій. І прем'єр-міністр Арсеній Яценюк заявив, що вони фактично втричі планують збільшити кількість людей, котрі будуть отримувати субсидії. А багаті повинні платити за газ по повній ціні. І це справедливо.

**– Які галузі економіки першими зазнають збитків?**

– Будівництво постраждало вже давно в результаті штучного накручування цін через кредити і формування «бульбашки» на ринку нерухомості. Без зниження ціни на нерухомість принаймні у два рази ця галузь не вийде із кризи. Також уже постраждала металургія – галузь, яка приносить у країну найбільше валюти. Ціни на метал на світових ринках суттєво впали. Однак падіння гривні, яке зараз відбувається, стимулює експорт, відповідно експортоорієнтовані галузі стають більш конкурентоздатними і можуть почати відновлюватись.

Якщо не буде прямого вторгнення на нашу континентальну територію, то почнеться нова хвиля торговельної війни з Росією, яка триває давно. Росія таким чином прагне тиснути на наших експортерів, щоб ті зі свого боку тиснули на депутатів, котрі б робили якісь лояльні політичні кроки по відношенню до неї. Тому важко сказати, яким саме товарам Росія закриє кордон, але, як правило, традиційно це харчові продукти, продукція машинобудування, загчастини до військової техніки тощо.

**– Тобто кілька заводів у Полтаві й області постраждають у першу чергу?**

– Вони можуть постраждати, якщо нічого не будуть робити для пошуку нових ринків збуту. Це не просто, адже, щоб уклінитися на вже існуючий ринок, потрібно приходити на нього з дешевою якісною продукцією.

Свого часу, коли Росія припинила купувати в Грузії традиційні продукти експорту – вина, воду Боржомі, грузинам було тяжко. Але за рік вони змогли знайти нових покупців, переорієнтували виробництво своєї продукції на інші ринки й отримали диверсифікований ринок. Тобто мають не одного великого покупця, який може припинити закупки, і підприємства зупиняться, а багато дрібних покупців. Навіть якщо один відмовиться, його можна замінити іншим.

В Україні за весь період незалежності диверсифікація практично не робилася. Власники великих приватизованих підприємств орієнтувались на традиційні зв'язки ще з часів колишнього СРСР. Сподіваюся, що у зв'язку з останніми подіями і підписанням Угоди про Асоціацію з ЄС українським підприємствам відкриється величезний ринок країн Європи. І лише від нас залежить, як ми цим зможемо скористатись. Польща, як і багато інших пострадянських країн, змогла і тільки виграла від цього.

**– Куди можна піти працювати, чим зайнятися людям, які нині стануть безробітними?**

– Це дуже складне питання, бо за 20 останніх років не була трансформована структура економіки. У багатьох країнах світу до 80% ВВП країни, у нас – близько 15%. Тому я б порадив тим, хто щось реально вміє (бо, на жаль, є й інші випадки, особливо серед чиновників) не йти десь шукати роботу, не продавати свою працю хазяїну, а використати свої знання, навички і вміння для того, щоб працювати на себе. Наприклад, високопрофесійний токарь чи зварник може організувати маленьку майстерню, купити чи орендувати обладнання, укласти договори з тим же заводом (а краще – кількома) чи ще якимось підприємством і виробляти на їх замовлення певну продукцію. Коли економіка в розрусі, найкращий варіант – це працювати на себе. Нині не дуже гарні умови, щоб розпочинати свій дрібний бізнес, але це може стати одним із можливих факторів виживання у скрутні часи. А непрофесіоналам необхідно перекаваліфуватись. Ринкова економіка потребує професіоналів.

**– Які види робіт будуть затребувані?**

– Це складне питання, і хто знає на нього відповідь, може стати мільйонером. Думаю, у зв'язку із підняттям цін на газ, електроенергію будуть затребувані роботи, пов'язані з енергозбереженням. Приміром, утеплення будинків, установлення альтернативних джерел енергії. Будуть користуватися попитом послуги, пов'язані з переробкою та експортом харчових продуктів. В умовах глобалізації і світі відбувається певна спеціалізація країн на різних



експортних поставках. Україна – ідеальна країна для експорту продуктів сільського господарства, і не тільки як сировини, а й готових продуктів переробки. Досить перспективно вирощувати різну продукцію, робити невеликі консервні цехи і продавати продукцію переробки. Щоб переробляти й експортувати власну сільгосппродукцію, жителям сільської місцевості необхідно об'єднуватись в обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, як у більшості європейських країн. Це єдиний шлях зробити наше село заможним. Саме всіх сільських жителів, а не окремих місцевих феодалів.

**– Куди свої сили й уміння можуть доклати жителі міст?**

– Як правило, це різноманітний дрібний бізнес, послуги. Розвинута ринкова економіка – це економіка послуг. У нас багато людей уміють щось робити, але не продають свої вміння. На Заході ж люди в різний спосіб намагаються продати всі свої знання, вміння і навички. Коли людина втрачає роботу, у неї з'являється апатія, їй потрібен час, щоб зорієнтуватися, що робити. Але головне – не зневіряйтесь, треба спробувати активізуватись, спробувати продавати свої знання та вміння шляхом створення свого маленького приватного чи сімейного бізнесу. І покупці обов'язково знайдуться, можливо, не тільки в Україні. Нам варто пробувати продавати на європейський ринок усе, що тільки можемо виробляти. І це в нас може вийти, бо наша робоча сила в кілька разів дешевша, ніж у найближчих наших сусідів, ті ж Польщі. Тому наша продукція може бути конкурентоспроможною. Звичайно, буде важко, але 1990 роки були також важкими. Ми ж їх пережили.

**– Справді, люди зараз заспокоюють себе цією думкою. Але ж є різниця між тим часом і нинішнім...**

– Різниця колосальна. Теперішні часи будуть набагато тяжчими. У 1990-ті було багато запасу міцності, від СРСР залишалися резерви, не було належної системи контролю. Багато людей мало доступ до різноманітної продукції, із радянських заводів, фабрик везли продавати різний крам у Польщу. Начальство тягнуло цілими цехами та вагонами. Усім вистачало. Зараз уже немає чого тягнути. Запаси СРСР закінчились. Тепер, щоб вижити, люди змушені будуть повертатися до землі. Але у стресовому стані найкраще проявляються здібності людей, мобілізуються сили. Думаю, багато хто виявить у собі підприємницьку жилку, побудує перспективний бізнес.

**– Українці вже затягли паски, готуються робити це й далі. Як поради́те переорієнтувати сімейний бюджет?**

– Є кілька правил управління сімейним бюджетом. Насамперед необхідно створювати недоторканий резерв. Десять відсотків від будь-яких доходів треба відкладати «про запас» і не витратити ці гроші ні в якому випадку, крім справді надзвичайних обставин. Це дозволяє за певний час накопичити певні заощадження, щоб почуватися більш упевнено. Переважна частина цих коштів може бути розкладена в різних валютах у різних банках. Крім цього, доцільно передивитися домашні речі, зайві продати. Кожен товар має свою ціну, хай вона буде невелика, але це реальні гроші. Універсальних способів немає. Кожна людина повинна подивитися на себе як на цінність – що вона вміє такого, що могло б знадобитися іншим. Настав час переорієнтувати свою свідомість. Тоді ніякі тяжкі часи не будуть страшними.

Наталія ВІСНИК